

С Т А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Бойка Ивайлова Чернева

на дисертационен труд на Цветомир Стоянчев Тодоров

на тема:

„Конституционноправни проблеми на евтаназията”

за получаване на образователна и научна степен

„ДОКТОР”

Област на висшето образование 3. Стопански, социални и правни науки,

Професионално направление 3.6. Право (Конституционно право)

София

29.08.2017 г.

Цветомир Стоянчев Тодоров е докторант на самостоятелна подготовка в катедра „Конституционноправни науки” при Юридическия факултет на СУ “Св. Климент Охридски“ по професионално направление 3.6. Право (Конституционно право). Положил е всички докторантски изпити и е отчислен с право на защита. Докторантът е предоставил за разглеждане от научно жури, определено със Заповед рег. № РД 38-393/22.06.2017г. на ректора на СУ “Св. Климент Охридски“, дисертационен труд на тема „*Конституционноправни проблеми на евтаназията*” за получаването на образователната и научна степен „доктор“. Представен е и автореферат на дисертационния труд.

1. Научна новост и значимост на дисертационния труд

Дисертационният труд, представен от Цветомир Тодоров, представлява задълбочено научно изследване на юридическите аспекти на евтаназията. Акцент е поставен върху конституционноправните въпроси, без да се игнорира многоаспектната същност на явлението. Евтаназията е разгледана при отчитане на останалите нейни аспекти – религиозни, етични, медицински и други.

Темата на дисертационния труд е определено актуална. Въпреки развитието на правните системи и усъвършенстването на законодателството в европейските държави, възгледите за евтаназията са поляризирани. Европейски държави, принадлежащи към една и съща правна система, изповядващи еднакви европейски ценности, и постигнали висока степен на хармонизиране на националното си законодателство при защита правата на човека, имат съществени различия относно оценката на евтаназията като обществено явление и различен подход при нейното правно институционализиране. Съдебната практика е предпазлива при разглеждане на случаи, касаещи осъществяването на евтаназия. Но съдилищата все по-често биват сезирани с искане за произнасяне по случаи, свързани с правото на достойна смърт. Дискусията за правната уредба на евтаназията се засилва. В този смисъл настоящата дисертация е особено актуална и значима. Още повече, че в

България липсва цялостна правна уредба.

Гарантирането на правото на избор при реализирането на основни права води до промени в социалния живот и до необходимост от правна защита на личното достойнство при упражняването на което и да е субективно право. Разбира се, правото, дори и конституционното право, не може да реши морални дилеми или религиозни въпроси. Историческият преглед на философските идеи показва, че евтанията поставя морални дилеми, свързани с живота и смъртта. Но това не означава, че правото не трябва да търси отговори на въпроси, които касаят юридическите аспекти на евтанията. Те освен теоретични, са преди всичко конституционноправни. Това подчертава актуалността на въпросите, разглеждани в дисертационния труд. Евтанията е една от вечните теми на обществените науки. Правото институционализира общественото развитие и трябва да бъде гъвкаво при уреждането на въпроси, които представляват морални дилеми или имат религиозен характер.

Представеният дисертационен труд е първото цялостно изследване на конституционноправните проблеми на евтанията в България. Съществуващите по отделни въпроси публикации в българската правна литература, както самият автор отбелязва, са главно в областта на медицинското право.

2. Обща характеристика и структура на дисертационния труд.

Обемът на представения дисертационен труд е 243 страници, от които 219 страници основен текст, библиография – 23 страници (библиографска справка – 82 съчинения и монографии на български език, 62 съчинения и монографии на чужд език, нормативни актове, съдебна практика). В структурно отношение научното изследването се състои от въведение, пет глави и заключение.

Съдържанието на дисертационния труд е добре балансирано и последователно изложено. Авторът успешно използва различни начини и видове тълкуване на правната уредба, за да обоснове основните си тези в областта на

конституционноправната наука.

Въведението представя актуалността на темата. Посочват се предмета, целите и методите на изследването. Направено е кратко представяне на съдържанието на дисертационния труд. По този начин методологически се очертават границите на дисертационното изследване предвид многоаспектния характер на евтаназията.

Глава първа от дисертационния труд е посветена на теоретичните аспекти на евтаназията. Разглеждат се философските, религиозните, медицинските, етичните и юридическите аргументите „за” и „против” допускането на евтаназия. Отделено е внимание на българската култура и развитието на правната теория. Така авторът предпоставя теоретичния анализ на евтаназията от гледна точка на правото, без да пренебрегва нито едно проявление на явлението. Изведено е понятие за евтаназия и е определена нейната същност. Въведени са терминологични уточнения чрез разглеждането на класификации на понятието.

Глава втора поставя акцент върху юридическата страна на евтаназията. Разглеждат се конституционноправни, наказателноправни, гражданскоправни, административноправни аспекти на евтаназията, както и правната уредба в Европейския съюз. Глава втора изгражда съществена част от теоретичната основа на научното изследване. Авторът подчертава сложността на евтаназията не само като обществен въпрос и морална дилема, но и като сложно юридическо явление, предмет на правна уредба от повечето правни отрасли.

Глава трета съдържа ценен сравнителноправен конституционен анализ в контекста на либералния и консервативния модел на правна уредба на евтаназията. Изследването надхвърля границите на познатите семейства (групи) правни системи и съпоставя правната уредба в Европейския съюз, в Централна и Южна Америка, Австралия, Япония, Китай и Индия. Сравнителноправният анализ допринася за обосноваването и обективността на изводите на автора и сам по себе си представлява отделен научен принос с практическо значение.

Глава четвърта е посветена на съответствието на вътрешното право с европейските стандарти и с Конституцията на РБ. Разглеждат се активната евтаназия, правната уредба на подпомагането на самоубийство, правната уредба на пасивната евтаназия. Удачно се съпоставят конституционната уредба, вътрешното законодателство и Европейската конвенция за защита правата на човека. Направено е систематично тълкуване не само на правната уредба, но и на практиката на Конституционния съд на РБ, както и на практиката на Европейския съд по правата на човека.

Глава пета съдържа основните теоретични изводи на автора за евтаназията от гледна точка на правата на човека, институционализирани в Конституцията. Като идея правата на човека са натоварени с морален, религиозен и дори идеологически смисъл. Те са по-скоро философско понятие. Правилно Цветомир Тодоров разглежда конституционноправните въпроси на евтаназията през призмата на правата на гражданите и тяхната класификация на основни и производни. По този начин успешно определя юридическата страна на евтаназията като право на достойна смърт. Той последователно достига до извода, че правото на достойна смърт е производно субективно право. Разглежда неговото осъществяване чрез упражняване на правото на живот.

Посочените теоретични изводи авторът обвързва с темата за конституционната закрила на правото на достойна смърт, представяйки негативните и позитивните задължения на държавата.

Заклучението обобщава разглежданите в дисертационния труд въпроси, свързани с легализирането на евтаназията и правните последици от този процес. Систематизирани са направените предложения *de lege ferenda*, но се подчертава необходимостта от дискусия по темата преди създаване на правната уредба в България.

3. Характеристика на научните приноси в дисертационния труд.

Дисертационният труд притежава безспорни научни приноси в областта на конституционното право, видно и от направената характеристика

на съдържанието. Основните научните приноси на автора могат да бъдат представени в три основни групи: приноси в областта на теорията на конституционното право; приноси в областта конституционната защита на правата на човека и приноси в развитието на правната уредба в България.

3.1. Приноси в областта на теорията на конституционното право:

- изведена е дефиниция за евтаназия от гледна точка на правото, основана на пет признака (цел, начин, субект, обект, воля);
- аргументирана е нова теоретична класификация на евтаназията в българската правна наука от значение за всички отрасли на правото;
- направен е задълбочен исторически и теоретичен анализ на възникването на политическите и правните идеи, свързани с евтаназията;
- трудът съдържа цялостен сравнителноправен анализ на правната уредба на евтаназията на основата на либералния и консервативния модел на правната уредба;
- анализира се съответствието на вътрешното право, забраняващо евтаназията, с Конституцията на РБ.

3.2. За пръв път в България се обосновава конституционната закрила на правото на достойна смърт. В тази област могат да бъдат посочени следните приносни моменти:

- евтаназията се представя през призмата на правата на човека и идеята за четвърто поколение права на човека;
- евтаназията се определя в контекста на правото на живот. Подчертава се нейния комплексен характер и връзка с повече основни права на гражданите;
- разглежда се реализирането и защитата на правото на достойна смърт, което се определя като производно субективно право, произтичащо от правото на живот. Тук приносният момент е от особено значение за теория на правото;
- трудът съдържа системен и цялостен анализ на практиката на

Европейския съд по правата на човека, представяне и коментар на съдебната практика на редица държави, включително и на Конституционния съд на Република България.

3.3. Приноси в областта на развитието на правната уредба чрез направените множество предложения de lege ferenda.

Могат да бъдат посочени и редица други научни приноси на дисертационното изследване, включително и по отношение на неговата практическа полезност.

4. Препоръки към дисертационния труд

Авторът споделя интересната идея за четвърта генерация (поколение) права на човека като правото на достойна смърт (евтаназия), правото за сключване на еднополови бракове, правото на промяна пола. От друга страна, Цветомир Стоянов определя правото на достойна смърт като производно право.

По правило правата на човека се институционализират в правото като основни, а не като производни права. Освен това, идеята за четвърто и дори пето поколение права на човека не е нова, макар идеите за съдържанието на четвъртото поколение права да са различни.

Предвид посоченото, препоръчвам на автора да доразвие текста на дисертационния труд в тази част с цел избягване на противоречия. По този начин допълнително ще се подчертае значимостта на изводите на автора за четвърто поколение права.

5. Заключение

Докторантът Цветомир Годоров притежава задълбочени теоретични познания в сферата на конституционното право и доказани способности за самостоятелни научни изследвания. Представеният дисертационен труд „Конституционноправни проблеми на евтаназията” има качествата на значимо научно изследване.

Аргументираните тези на докторанта показват, че дисертационният

труд е резултат на сериозна работа и личен принос в областта на конституционноправната наука. Научното изследване съдържа сериозни и задълбочени теоретични обобщения и научни приноси. Те отговарят на изискванията на *чл. 6 от ЗЗРАСРБ* и на *чл. 27 от ППЗРАСРБ*.

Предвид положителната оценка за представения дисертационен труд и отчитайки подготовката и качествата на докторанта с убеденост формулирам своята ***положителна оценка и препоръка*** към научното жури да гласува за придобиване от Цветомир Стоянчев Тодоров на образователната и научна степен „доктор” в област на висшето образование 3. Стопански, социални и правни науки, професионално направление 3.6. Право (Конституционно право).

29.08.2017 г.

.....

Доц. д-р Бойка Чернева